

ҚАЗІРГІ БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ЖОСПАРЛАУДЫҢ РӨЛІ

Нарықтық экономика жағдайында өнеркәсіптік кәсіпорынның табысты жұмысын құру үшін отандық және шетелдік тәжірибе көрсеткендей, кәсіпорынды басқарудың ерекше түрі қажет. И.Ансофф бұл «ұйымның стратегиясын жоспарлаудың және жасалған жоспарларды өмірде жүзеге асырудың өзара байланысты кешені» деп санайды.

Нарықтық экономика жағдайында жұмыс істейтін өнеркәсіптік кәсіпорын өз мақсатын орындауға ұмтылады, яғни. тұрақты пайда алу - бұл өнімді тұрақты сату арқылы қол жеткізуге болады. Ол үшін кәсіпорында мыналарды ескеретін ұзақ мерзімді іс-әрекет бағдарламасы болуы керек:

- нарық конъюнктурасы;
- бәсекелестік;
- меншікті ресурстық мүмкіндіктер.

Осының бәріне бірнеше үдерістерді қамтитын стратегиялық жоспарлау процесі арқылы қол жеткізуге болады: даму стратегиясын әзірлеу, іске асыру, мониторинг және жүзеге асырылуын бақылау, сондай-ақ ұйым қызметінің негізгі бағыттары мен қызметін қамтитын оның өзектілігін қамтамасыз ету. Сондықтан стратегиялық жоспарлау ұйымның сыртқы және ішкі жағдайларын ескеруі керек. Стратегия қалаған мақсаттардың қарапайым анықтамасы және оларды жүзеге асырудың ыңғайлы тәсілдері бола алмайды. Тілек ойлау стратегияны әзірлеумен бірдей емес. Стратегия армандарға емес, компанияның нақты мүмкіндіктеріне негізделуі керек.

Стратегия – көп қырлы ұғым. Оның маңызды сипаттамалары ретінде В.П. берген келесі анықтамаларды келтіруге болады. Владимирова және ол тұжырымдаманың мәніне толығымен сәйкес келеді:

- түпкілікті нәтижеге жету құралы;
- ұйымның барлық бөліктерін біртұтас тұтастыққа біріктіру;
- компания қызметінің барлық негізгі аспектілерін қамту;
- компанияның барлық жоспарларының үйлесімділігін қамтамасыз ету;
- әрекет ету жоспары;
- мұқабала, яғни бұл жарыста жеңіске жетуге бағытталған әрекеттер ретінде қарастырылады;
- іс-әрекеттер тәртібі, яғни жоспар орындалмауы мүмкін, бірақ іс-әрекеттер тәртібі кез келген жағдайда қамтамасыз етілуі керек;
- қоршаған ортамен күштерді білдіретін қоршаған ортадағы жағдай;
- перспектива, яғни адам ұмтылу керек мемлекет туралы көзқарас;
- кәсіпорындағы еңбекті ұйымдастырудың күшті және әлсіз жақтарын талдау және оның дамуына мүмкіндіктер мен кедергілерді анықтау нәтижесі;
- сыртқы ортаның өзгеруіне кәсіпорынның алдын ала дайындалған реакциясы [1].

Стратегиялық жоспарлаудың рөлі өнеркәсіптік кәсіпорынның жемісті жұмысы мен дамуы үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін барлық ішкі және сыртқы факторларды алдын ала ескеруге ұмтылуда.

Стратегиялық жоспарлау кәсіпорынның миссиясын тұжырымдаудан басталады. Бұл кезең кәсіпорынның өмір сүруінің мәнін, оның мақсатын, рөлі мен нарықтағы орнын анықтаудан тұрады. Стратегиялық жоспарлау жүйесіндегі миссияны анықтау нарық қажеттіліктеріне, тұтынушылардың қажеттіліктеріне, оның өнімдерінің сипаттамаларына және кәсіпорынның бәсекелестік артықшылықтарының болуына негізделген кәсіпорын ұстанатын қызмет бағытын сипаттайды. Ұйымның миссиясы – ұйымдық мәдениетті анықтайтын және ұйымның беделін қалыптастыратын құндылықтардың, нормалар мен идеялардың жиынтығы.

Стратегиялық жоспарлау қазіргі заманғы менеджмент тұжырымдамасымен тығыз байланысты. Қазіргі заманғы менеджменттің негізгі тенденцияларына оның

интернационалдануы, күрделілігі және қолайлылығы жатады. Интернационализация халықаралық еңбек бөлінісінің тереңдеуімен, әлемдік экономикадағы бәсекелестік пен өзара тәуелділіктің күшеюімен, трансұлттық корпорациялардың дамуымен, халықаралық интеграциялық жүйелерді құрумен туындаған жаңа шындықтарды ұжымдық түсіну арқылы көрінеді. Күрделілік – басқаруды ғылыми және практикалық тұрғыдан бір мезгілде қабылдау. Қабылдау – бұл барлық менеджерлерге түсінікті және қолдануға болатын дәстүрлі басқару әдістеріне жүгіну.

Кез келген заманауи кәсіпорынның өндірістік-шаруашылық қызметін стратегиялық жоспарлаудың рөлі айтарлықтай артып қана қоймайды, сонымен қатар сапалы жаңа мазмұнға ие болады. Авторлардың пікірінше, қазіргі заманғы менеджментте стратегиялық жоспар кәсіпорынның нарықтағы орнын, еңбек өнімділігінің қол жеткізілген және жоспарланған деңгейін, қол жетімділігін және одан әрі қажетті көлемін анықтайтын экономикалық есептеулер, негіздемелер, нұсқалар жүйесінен тұруы керек. өндірістік ресурстарды, тұрақтылық дәрежесін, ұтымды басқару жүйесін және кадрлардың кәсібилігін арттыру, әлеуметтік жауапкершілікті арттыру.

Компанияның стратегиясының болуы оның жоғарғы басшылығының ұйымның даму бағытын, қарқындылығын, негізгі мақсатын, оған жету үшін қажетті ресурстарды, сонымен қатар еңсеру қажет проблемалар мен шектеулерді түсінуін сипаттайды.

Кәсіпорындар үшін стратегия өндірістік, ғылыми-техникалық, экономикалық және әлеуметтік сипаттағы ұзақ мерзімді мақсаттар мен міндеттерді әзірлеу және жүзеге асыру құралы ретінде ғана емес, сонымен қатар кәсіпорынды сыртқы нарықтық ортамен байланыстыру құралы ретінде де әрекет етуі керек.

Ю.Н.Лапыгиннің стратегиялық жоспарлау «ұзақ мерзімді перспективаға бағытталған және оның дамуының стратегиялық мақсаттарына негізделген ұйымның жаңа мүмкіндіктерін табуға бағытталған» деген пікірімен келісе аламыз.

Стратегиялық жоспарлаудың негізгі міндеті тәуекелдің қолайлы деңгейі бар кәсіпорынның мүмкіндіктері шегінде миссия мен бизнесті дамыту мақсаттарының орындалуын қамтамасыз ететін стратегияларды әзірлеу болып табылады [2].

Стратегиялық жоспарлаудағы ұсынылған тәсілдің маңызды құрамдас бөлігі тұтастай алғанда бизнестің тиімділігіне әсер ететін факторларды есепке алу және атап айтқанда, кәсіпорынның өсу қарқынының тұрақтылығы, әлеуметтік-экономикалық өсу және оның өмірлік циклінің кезеңін анықтау болып табылады. .

Қазіргі заманғы менеджменттің теориясы мен тәжірибесіндегі шетелдік тәжірибе нарықтық экономикасы бар елдерде кәсіпорыншілік жоспарлаудан стратегиялық жоспарлауға көшу ғылыми-техникалық және әлеуметтік-экономикалық даму қарқынының жеделдеуімен шартталғанын көрсетеді. Стратегиялық менеджмент орындаушылардың, яғни тек жоспарлау ғана емес, сонымен бірге жоспарланғанды жүзеге асыру сатысында бастама көтеретіндердің құзырына айналады. Кәсіпорынның дамуының стратегиялық жоспарын әзірлеу – бұл берілген жағдайларда басым қарқынды салаларға негізделген экономикалық және әлеуметтік даму факторларының үйлесімін іздеу.

Соңғы өндірістік нәтижелерге қол жеткізуге ықпал ететін интенсивті және экстенсивті факторлардың арақатынасын анықтау кәсіпорынның стратегиялық даму жоспарын құрудың мақсаты болып табылады.

Әдебиеттер

1. <https://ies.unitechmo.ru/files/upload/publications/15413/ee8a1820c4ac2b4897ce2df37c664ba0.pdf>

2. . Баринов В.А. Экономика фирмы: стратегическое планирование: Учебное пособие. – М.: КНОРУС. 2020 г